

Київник Катерина Володимирівна

студентка 3-го курсу Судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Нині широко розповсюджені у судовій практиці категорії цивільних справ, які стосуються інтересів дітей, що, відповідно, привертають до себе певну увагу держави та суспільства. Законодавець неодноразово робив спроби знайти оптимальну модель судового процесу, де б можна було всебічно враховувати інтереси дітей, ефективно реагувати на порушення їх прав.

Відповідно до законодавства, особа вважається малолітньою до досягнення нею 14-ти років, а неповнолітньою — від 14-ти до 18-ти років. Перша група осіб має часткову цивільну дієздатність, а друга — неповну цивільну дієздатність, що впливає і на набуття ними процесуальної дієздатності залежно від того, який правовий статус має особа. У зв'язку з цим треба розглядати цих осіб як можливих учасників цивільного процесу окремо.

Механізм сприяння неповнолітній особі в реалізації та захисті її прав і законних інтересів через дії батьків неповнолітньої особи, її представника чи законного представника, усиновлювача, опікуна з урахуванням віку неповнолітньої особи і в межах встановленого законодавством України обсягу її дієздатності закріплюється чинним законодавством.

Цивільну процесуальну правоздатність як елемент правосуб'єктності мають усі фізичні і юридичні особи, в тому числі й неповнолітні. Щодо дієздатності в цивільному процесі, то неповнолітні можуть особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом. У випадку участі неповнолітнього у справі, наприклад, про визнання недійсним договору банківського вкладу, на укладення якого він не має відповідної цивільної дієздатності, він і не зможе самостійно бути учасником такого спору. Відтак, формулювання ЦПК про те, що такі особи мають цивільну процесуальну дієздатність у тих справах в яких вони особисто беруть участь, з одного боку, забезпечує їх реальним механізмом захисту таких прав, з іншого боку, ця процесуальна норма не надає таким особам більшого обсягу дієздатності, ніж визначено матеріальними нормами цивільного права [4].

Крім того, суд може залучити до участі в справах законного представника неповнолітньої особи. Але у сімейних правовідносинах

можуть бути випадки, коли спір виникає між неповнолітнім і його законним представником, батьками, усиновлювачами, опікунами. Передбачена ст. 18 СК України можливість самостійно звернутись особі, що досягла 14 років, до суду з цього питання є необхідною гарантією захисту своїх прав від порушень та зловживань [1].

Перебуваючи у процесуальному статусі сторони або іншої особи, яка бере участь у справі, неповнолітній наділяється всім комплексом прав та обов'язків, передбачених цивільним процесуальним законодавством, та не має будь-яких переваг порівняно з повнолітніми учасниками процесу. Це пов'язано з тим, що основою цивільного процесу є диспозитивність, тому незалежно від віку певного суб'єкта цивільних процесуальних відносин, він має широке коло прав та може вільно, на свій розсуд ними розпоряджатися. Покладення процесуальних обов'язків також не залежить від віку учасника процесу, оскільки їх існування дозволяє впорядкувати цивільне судочинство та правовідносини між судом як уповноваженим державним органом і заінтересованими в результаті справи особами. Хоча стаття 45 ЦПК України має назву «Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи», де вказано право неповнолітніх на висловлення своєї думки, право на отримання інформації про судовий розгляд, а також гарантується здійснення інших процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [2]. Крім того, суд роз'яснює малолітній або неповнолітній особі її права та можливі наслідки дій її представника чи законного представника у разі, якщо за віком вона може усвідомити їх значення. Передбачено також створення судом належних умов для здійснення неповнолітньою особою її прав, визначених законом та передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Але, як бачимо, дана стаття не ставить неповнолітніх у краще становище, порівняно з іншими учасниками, а просто додатково наголошує на наявності зазначених прав у суб'єкта. Причиною такого додаткового роз'яснення є те, що повнолітні учасники процесу можуть в повній мірі усвідомлювати значення своїх дій, а неповнолітні особи в силу вікових особливостей та відсутності достатнього життєвого досвіду можуть мати помилкове уявлення про правильність своєї поведінки. Такий механізм покликаний заповнити відсутню дієздатність неповнолітніх, тому повинен бути включений у структуру правосуб'єктності неповнолітніх. У результаті особливості правосуб'єктності неповнолітніх призводять до однакового стану правосуб'єктності повнолітньої та неповнолітньої осіб.

Наступним елементом правосуб'єктності неповнолітньої особи є деліктоздатність, яка забезпечує відповідальність за складову у правовому статусі неповнолітнього. Неповнолітні у віці від 14 до 18 років

вважаються матеріально деліктоздатними, тобто самі відповідають за майнову шкоду, заподіяну їх діями. Але якщо в неповнолітнього немає майна або заробітку, достатнього для відшкодування шкоди, шкоду за завдані збитки мають відшкодувати його представники. Якщо неповнолітній здійснив правочин, що виходить за межі його дієздатності, без письмової згоди його законних представників або їх подальшого схвалення, то таку угоду суд може визнати недійсною. Однак, якщо така угода повністю відповідає інтересам неповнолітнього, вона може бути визнана дійсною за умови подальшого схвалення її законними представниками [3].

Таким чином, існуюче регулювання законодавцем питання участі неповнолітніх у цивільному процесі потребує подальшого вдосконалення та розроблення ефективніших форм і способів захисту їхніх прав та інтересів.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 18.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 45.
3. Василик Ю. Участь малолітніх та неповнолітніх осіб як сторін у цивільному процесі / Ю. Василик // Віче. – 2014. – № 6. – С. 26-29.
4. Дербакова Ю. А. Цивільна правосуб'єктність неповнолітніх: автореф... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Дербакова Ю. А. – Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2014. – 20 с.

Ключові слова: неповнолітня особа, неповна цивільна дієздатність, процесуальне становище неповнолітніх, правосуб'єктність, учасники цивільного процесу.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Коваленко Анастасія Костянтинівна

студентка 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРЕЮДИЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Застосування преюдиції, як підстави звільнення від доказування у цивільному судочинстві України передбачено ч. 4, ч. 6 ст. 82 ЦПК України [1]. Обставини, встановлені рішенням суду у господар-